

Менеджмент

УДК 330.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15118733>

**Макроекономічна нестабільність як фактор активізації
безпекоорієнтованого управління підприємством**

Мороз Роман Віталійович

аспірант, Уманський національний університет садівництва,

Україна, м.Умань, вул.Інститутська 1,

powerbear1597@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2123>

Прийнято: 18.03.2025 | Опубліковано: 29.03.2025

***Анотація.** Обґрунтовано актуальність дослідження макроекономічної нестабільності та аналізу основних макроекономічних показників під час управління суб'єктами господарювання та за необхідності впровадження безпекоорієнтованого підходу до управління.*

***Метою статті** є розроблення гіпотези про макроекономічну нестабільність як фактор активізації безпекоорієнтованого управління підприємства та врахування динаміки основних макроекономічних показників у процесі розробки і реалізації управлінських рішень із забезпечення безпеки підприємств.*

***Результати.** Використання методів наукового узагальнення, аналізу та синтезу, індукції та дедукції до узагальнити основні теоретичні положення щодо макроекономічної нестабільності. Проведено аналіз основних показників-ідентифікаторів макроекономічної нестабільності України у середньостроковому періоді під впливом обмежень економічної діяльності у період поширення пандемії COVID-19 та воєнного стану з лютого 2022 року:*

номінальний обсяг ВВП, в тому числі за складовими, темп росту номінального ВВП та індекс фізичного обсягу, індекс споживчих цін, курс долара США, рівень безробіття та середньої заробітної плати, сальдо платіжного балансу. Визначено загрози економічній безпеці суб'єктів господарювання через цінову нестабільність та коливання загальної економічної активності, що найбільше виражене у будівництві, сільському господарстві, переробній промисловості, операціях з нерухомим майном, транспорті, складському господарстві.

Висновки. Діяльність суб'єктів господарювання в сучасних умовах характеризується впливом сукупності зовнішніх та внутрішніх факторів, окремі з яких слід вважати загрозами безпеці підприємства. Ідентифіковано основні макроекономічні загрози для діяльності суб'єктів господарювання, що характеризують макроекономічну нестабільність (коливання ВВП та його структурні зміни, цінова нестабільність та валютні коливання, незбалансованість зовнішньої торгівлі та платіжного балансу), що вимагає перегляду основних підходів до управління підприємствами та запровадження безпекоорієнтованого підходу.

Ключові слова: макроекономічна нестабільність, економічна криза, економічна безпека, безпекоорієнтоване управління підприємством

Macroeconomic instability as a factor in activating security-oriented enterprise management

Moroz Roman

Postgraduate student, Uman National University of Horticulture,
Ukraine, Instytutska st. 1, Uman,
powerbear1597@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2123>

Abstract. *The relevance of studying macroeconomic instability and analyzing key macroeconomic indicators when managing business entities and when it is necessary to implement a security-oriented approach to management is substantiated.*

The purpose of the article *is to develop the author's approach to understanding the economic essence of effective insurance management based on the use of methods of scientific generalization, analysis and synthesis, induction and deduction.*

The purpose *of the article is to develop a hypothesis about macroeconomic instability as a factor in activating security-oriented enterprise management and taking into account the dynamics of key macroeconomic indicators in the process of developing and implementing management decisions to ensure enterprise security.*

Results. *Using the methods of scientific generalization, analysis and synthesis, induction and deduction to summarize the main theoretical provisions on macroeconomic instability. An analysis of the main indicators-identifiers of macroeconomic instability of Ukraine in the medium term under the influence of restrictions on economic activity during the spread of the COVID-19 pandemic and martial law since February 2022 was conducted: nominal GDP, including by components, nominal GDP growth rate and physical volume index, consumer price index, US dollar exchange rate, unemployment rate and average wage, balance of payments balance. Threats to the economic security of business entities due to price instability and fluctuations in overall economic activity were identified, which is most pronounced in construction, agriculture, processing industry, real estate transactions, transport, and warehousing.*

Conclusions. *The activities of business entities in modern conditions are characterized by the influence of a combination of external and internal factors, some of which should be considered threats to the security of the enterprise. The main macroeconomic threats to the activities of business entities have been identified, which characterize macroeconomic instability (GDP fluctuations and its structural changes, price instability and currency fluctuations, imbalances in foreign trade and the balance*

of payments), which requires a review of the main approaches to enterprise management and the introduction of a security-oriented approach.

Keywords: macroeconomic instability, economic crisis, economic security, security-oriented enterprise management

Постановка проблеми. Суб'єкти господарювання провадять свою діяльність у складних соціально-економічних та політичних умовах, що супроводжуються рядом викликів і вимагає перегляду підходів до управління підприємствами, в тому числі шляхом запровадження і реалізації безпекоорієнтованого підходу. Протягом середньострокового періоді вітчизняні суб'єкти господарювання фокусували увагу на забезпеченні безпеки з урахуванням викликів поширення пандемії COVID-19 та викликів воєнного стану з лютого 2022 року. Актуальність дослідження дестабілізуючих факторів безпеки суб'єктів господарювання визначається потенційним негативним впливом та формуванням загроз втрати платоспроможності, ділової репутації та підвищення ймовірності банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен макроекономічної нестабільності досліджується вченими з різних позицій та для досягнення різних цілей дослідження, зокрема, макроекономічну нестабільність досліджують як самостійне явище в економіці з певними ознаками [1-7], результат макроекономічної державної політики [8].

Макроекономічну нестабільність досліджують як джерело ризику для економіки та її безпеки на основі сукупності абсолютних та відносних показників, що характеризують різні економічні процеси та явища в суспільстві [9-12].

Макроекономічну нестабільність альтернативно досліджують як джерело ризику для окремих суб'єктів господарювання [13-18] чи галузі [19]. Момот Т., Луб А. з використанням PEST-аналізу визначили фактори найбільшого негативного впливу на діяльність підприємств, що є складовими

макроекономічної нестабільності: значний рівень інфляції, низька платоспроможність споживачів, зростання цін на енергоресурси та сировину [15]. Ткач С. визначає макроекономічну нестабільність як системний та зовнішній ризик для підприємства, що визначається на макрорівні і виходить за межі контроль окремого підприємства [16]. «У контексті сучасної української економіки макроекономічні ризики посилюються через значне навантаження на бюджет, зміну структури податкових надходжень та руйнування економічної інфраструктури внаслідок воєнної агресії РФ» [16, с. 110]. Бокій О. доведено, що харчова промисловість більш стійко реагує на прояви макроекономічної нестабільності порівняно з іншими галузями економіки країни [19, с. 191] та методика визначення залежності основних показників галузі від макропоказників доцільно застосувати до аграрної та продовольчої сфери.

Макроекономічна нестабільність стала однією з ознак воєнного стану, що досліджено Барабанова В., Джигорою О., Довгалюк В., Лавроненко Г., Пухир С., Солосічем О., Швець В., Юрків Н. та іншими вченими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявні у науковій літературі розробки з макроекономічної нестабільності залишаються недостатньо дослідженими умови врахування макроекономічних показників під час формування стратегії і тактики безпекоорієнтованого управління аграрними та переробними підприємствами. Недостатньо обгрунтованими є критичні (граничні) значення макроекономічних показників, що формують загрози безпеці підприємств та вимагають зміни підходів до управління тощо.

Таким чином, існує потреба в науковому обгрунтуванні потенційного впливу макроекономічних показників на діяльність аграрних та переробних підприємств, в тому числі за напрямом погіршення стану економічної безпеки та формуванню загроз діяльності. Ця стаття спрямована на заповнення прогалин взаємозв'язку макроекономічного стану держави та безпеки окремих галузей шляхом аналізу офіційних статистичних даних у середньостроковому періоді.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розроблення гіпотези про макроекономічну нестабільність як фактор активізації безпекоорієнтованого управління підприємства та врахування динаміки основних макроекономічних показників у процесі розробки і реалізації управлінських рішень із забезпечення безпеки підприємств.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: 1) узагальнити основні теоретичні положення щодо макроекономічної нестабільності; 2) провести аналіз основних показників-ідентифікаторів макроекономічної нестабільності у середньостроковому періоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження сутності поняття «макроекономічна нестабільність» перебуває у площині наукового доробку вчених, оскільки у нормативно-правових актах не визначено досліджуване поняття та його ознаки, критерії тощо. Виняток становить Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 № 1277, де ознаками макроекономічної небезпеки визначено різницю між індексами продуктивності праці в Україні та реальної середньомісячної зарплати, рівень "тінізації" економіки та безробіття, сальдо платіжного балансу, індекс споживчих цін, наявний дохід населення до ВВП, відношення обсягу ВВП на одну особу в Україні до середнього значення в країнах ЄС-27, схильність населення до заощаджень тощо.

Сукупність основних показників для оцінки макроекономічної стабільності залишається дискусійним серед науковців, проте найчастіше використовують номінальний обсяг ВВП [1, с. 86; 2, с. 4; 3, с. 9; 4, с. 308; 19, с. 200] та темп росту ВВП [1, с. 86; 19, с. 198], структура ВВП [3, с. 9], рівень інфляції/споживчих цін [1, с. 86; 3, с. 12; 5, с. 162; 6, с. 100; 19, с. 198], рівень безробіття [1, с. 86; 3, с. 13; 4, с. 308; 5, с. 161; 6, с. 101; 19, с. 200] та заробітної плати [3, с. 11; 19, с. 198], рівень інвестицій [3, с. 11; 6, с. 102], сальдо платіжного балансу [4, с. 308], індекс Gini [1, с. 86], частка державного боргу у ВВП [2, с. 7; 6, с. 101], курс національної валюти [6, с. 101-102; 19, с. 198], експорт та імпорт

[3, с. 11; 4, с. 308;], оборот роздрібної торгівлі [3, с. 11], обсяги реалізації промислової продукції [2, с. 4; 3, с. 11] та продукції сільського господарства [3, с. 11], авторський інтегральний показник макроекономічної стабільності [1, с. 87] та ін. На основі визначення основних макроекономічних критеріїв можна визначити макроекономічну нестабільність як стан економіки держави, що характеризується зміною (коливанням) значень основних макроекономічних показників та їх відмінна динаміка від сталого розвитку.

Макроекономічна нестабільність в Україні протягом середньострокового періоду характеризується такими тенденціями як коливання ВВП (табл. 1)

Таблиця 1

**Динаміка основних макроекономічних показників України у 2020-
2024 роках**

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Номінальний обсяг ВВП, млн грн, в тому числі	4222026	5450849	5239114	6627961	н/д
Кінцеві споживчі витрати	3908788	4734271	5469268	6816074	н/д
Валове нагромадження	377124	788599	634629	1197706	н/д
Експорт	1639060	2217860	1857010	1875744	н/д
Імпорт	1702946	2289881	2721793	3261563	н/д
Темп росту номінального ВВП, %	106,2	129,1	96,1	126,5	н/д
Індекс фізичного обсягу ВВП, %	96,2	103,4	71,2	105,5	н/д
Індекс споживчих цін, %	102,7	109,4	120,2	112,9	106,5
Середній курс долара США, грн	26,96	27,29	32,34	36,57	40,15
Рівень безробіття, тис. осіб	1247,2	1191,0	867,6	483,2	388,4
Середня заробітна плата, грн	11591	14014	14847	17442	21473
Сальдо платіжного балансу, млн дол США	1 990	487	-2 900	9 451	н/д

Джерело: дані Держстату України, Національного банку України

Коливання номінального ВВП відбувалося через скорочення фізичного обсягу у 2020 році та 2022 році під впливом обмежень діяльності у період поширення COVID-19 та в період першого року повномасштабної війни з рф. За підсумками 2020 року максимальне зменшення індексу фізичного обсягу за

показником доданої вартості було характерне для тимчасового розміщування й організації харчування (80,4%), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (84,0%), сільського господарства (89,3%), професійної, наукової та технічної діяльності (87,5%). Менш чутливими до обмежень діяльності у період поширення COVID-19 виявилися будівництво, торгівля, інформаційна діяльність, фінансова та страхова діяльність, державне управління, охорона здоров'я, які збільшували додану вартість. За підсумками 2022 року максимальне зменшення індексу фізичного обсягу за показником доданої вартості було характерне для всіх видів економічної діяльності, окрім державного управління. Максимальне скорочення економічної активності ідентифіковано в будівництві (індекс фізичного обсягу становив 33,1%), тимчасовому розміщуванні і організації харчування (52,9%), переробній промисловості (57,8%), транспорті та складському господарстві (59,5%), операціях з нерухомим майном (61,2%), добувній промисловості (66,8%) тощо. Макроекономічна нестабільність також визначається структурними змінами у ВВП через збільшення споживчих витрат, зменшення експорту за досліджуваний період з 38,8% до 28,3% відносно ВВП та збільшення імпорту з 40,3% до 49,2% відносно ВВП. На основі грошових потоків за експорт та імпорт, інші операції відбувається формування платіжного балансу, який був дефіцитним у 2022 році у розмірі 2900 млн дол США, проте наступного року стан платіжного балансу досяг профіцитності.

Структурні зміни відбувалися у ВВП за валовою доданою вартістю видів діяльності. Структурні зміни у ВВП також слід вважати ознакою макроекономічної нестабільності, оскільки змінюється вагомість окремих видів економічної діяльності та за даними рис. 1 можна стверджувати, що структурні зміни продукувала вагомість будівництва, яка зменшилася майже у два рази та державного управління, в тому числі оборони, яка збільшилася майже у три рази під дією впливу воєнного стану, високими є значення стандартного відхилення частки сільського господарства ($\sigma = 1,4$), переробна промисловість ($\sigma = 1,3$),

добувна промисловість ($\sigma = 1,0$), операцій з нерухомим майном ($\sigma = 0,9$), транспорту, складського господарства ($\sigma = 0,9$). З початку воєнного стану найбільша нестабільність та загрози діяльності сформовані за видами економічної діяльності, що втрачали вагомість у формуванні ВВП: сільське господарство та переробна промисловість втратили 1,8 в.п., транспорт та складське господарство втратило 1,9 в.п., операції з нерухомим майном – 1,6 в.п., будівництво – 1,3 в.п., професійна, наукова та технічна діяльність – 1,2 в.п. З вказаного переліку видів економічної діяльності варто відмітити сільське господарство та переробну промисловість, що актуалізує наукове обґрунтування безпекоорієнтованого підходу через максимальні показники економічної нестабільності діяльності.

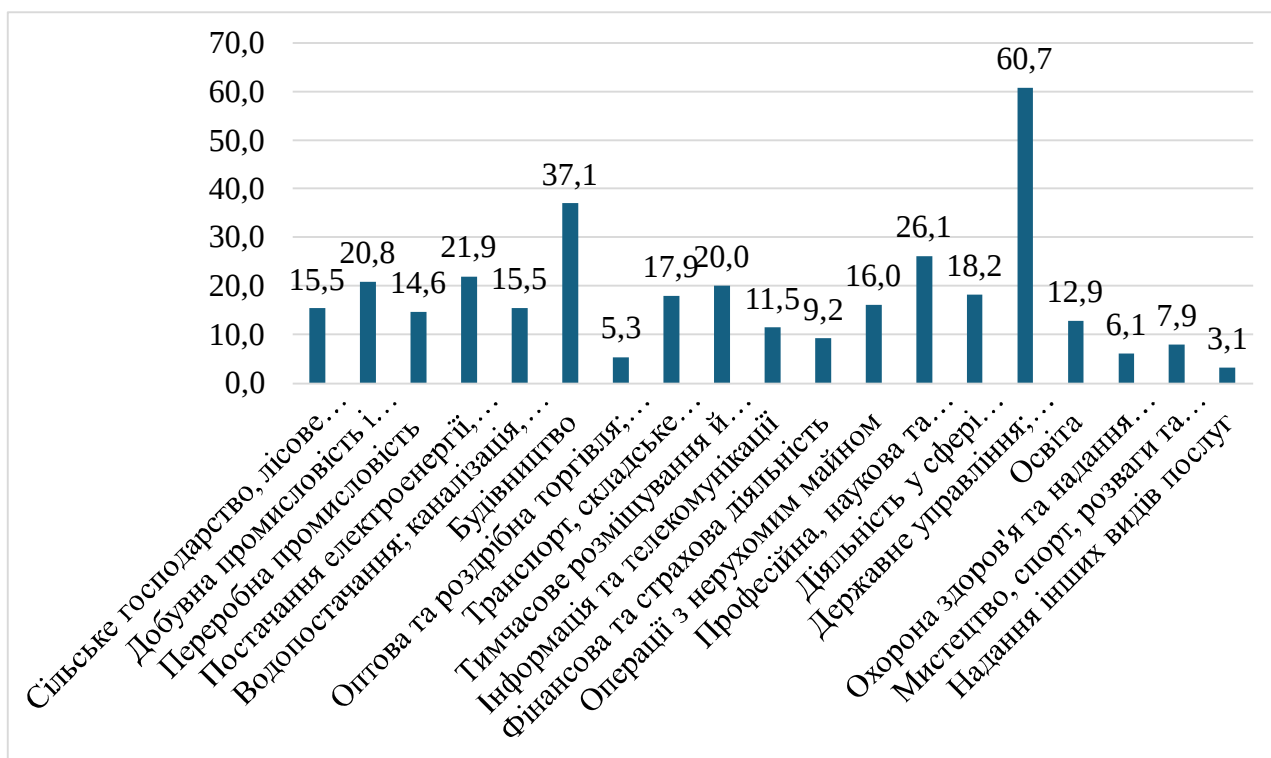

Рис. 1. Коефіцієнт варіації часток валової доданої вартості видів економічної діяльності у ВВП у 2020-2023 рр., %

Джерело: дані Держстату України

Негативним є вплив діяльність суб'єктів господарювання, що створює загрози безпеці підприємств цінові коливання, що підтверджуються високим

рівнем індексу споживчих цін у 2022-2023 роках (120,2% та 112,9%, відповідно) та девальвацією національної грошової одиниці через збільшення курсу відносно провідних валют.

Показники ринку праці вказують на зменшення чисельності безробітних, які перебувають на обліку, проте таке зменшення відбувається під впливом демографічних дисбалансів та міграції частини населення за кордон, залучення переважно чоловічого населення до лав ЗСУ. Середня заробітна плата продовжує збільшуватися, однак у багатьох видах економічної діяльності рівень заробітної плати не є конкурентним з оплатою праці за кордоном, що призводить до пошуку роботи за межами України.

У контексті макроекономічної нестабільності, яка в Україні за 2020-2024 рр. характеризується коливаннями реального та номінального ВВП, прискореним темп зростання споживчих цін та девальвацією національної грошової одиниці, зменшенням безробітних та формуванням кадрового дефіциту за окремими фахівцями через міграцію та мобілізацію, а також дисбалансом платіжного балансу та ЗЕД.

Висновки. Діяльність суб'єктів господарювання в сучасних умовах характеризується впливом сукупності зовнішніх та внутрішніх факторів, окремі з яких слід вважати загрозами безпеці підприємства. Ідентифіковано основні макроекономічні загрози для діяльності суб'єктів господарювання, що характеризують макроекономічну нестабільність (коливання ВВП та його структурні зміни, цінова нестабільність та валютні коливання, незбалансованість зовнішньої торгівлі та платіжного балансу), що вимагає перегляду основних підходів до управління підприємствами та запровадження безпекоорієнтованого підходу.

Список використаних джерел

1. Діденко І. В., Єфіменко А. Ю. Оцінка інтегрального показника макроекономічної стабільності. *Економіка та право*. 2023. № 1. С. 84-92.

2. Джигора О. М., Довгалюк В. Ю. Сучасний стан макроекономічних показників розвитку національної економіки у період російсько-української війни. *Society and Security*. 2023. № 1. С. 3-10.
3. Пухир С. Т., Юрків Н. Я. Макроекономічний стан національної економіки під час повномасштабної війни. *Економіка і регіон*. 2023. № 4. С. 8-16
4. Савіна Н. Б., Радовенчук П. В. Оцінювання макроекономічної нестабільності країни. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2023. Вип. 4. С. 306-319.
5. Солосіч О. С., Сінайко М. Д. Аналіз параметрів макроекономічної безпеки України в умовах воєнного стану. *Economic synergy*. 2024. Iss. 1. С. 154-166.
6. Солосіч О. С., Швець В. А. Дослідження факторів впливу на забезпечення макроекономічної безпеки України в умовах воєнного стану. *Economic synergy*. 2024. Iss. 3. С. 96-108.
7. Насаченко М. Ю. Монетарна політика України в умовах макроекономічної нестабільності : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі «Управління та адміністрування» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування»/ Насаченко Марія Юріївна ; наук. кер. Лук'яненко І. Г. ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Києво-Могилянська академія». - Київ : [б. в.], 2023. - 306 с.
8. Радіонова І. Ф. Особливості аналізу макроекономічної політики в умовах макроекономічної нестабільності. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 1–2 (1). С. 11–14.
9. Гейко Т. Ю. Ризики для економічної безпеки в макроекономічній сфері, які впливають на функціонування МСП України в умовах воєнного стану. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 6. С. 26-31.

10. Ключковський О. В., Ключковська В. О., Олійник Л. В. Актуалізація проблеми макроекономічної безпеки національної економіки України в умовах війни. *Економіка і організація управління*. 2023. Вип. 3. С. 52-55.
11. Лавроненко Г., Барабанова В. Основні напрями державного регулювання економіки регіонів в умовах макроекономічної нестабільності під час повномасштабного вторгнення. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-131>
12. Мажара Г. А., Завальна М. В. Макроекономічна безпека України: аналіз динаміки та підхід до визначення ключових індикаторів. *Економічний вісник Донбасу*. 2024. № 3. С. 4-12.
13. Дубина М., Поцелуйко І. Сутність макроекономічної нестабільності, причини її виникнення та вплив на функціонування кредитних установ. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 69. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-82>
14. Ключковська В. О., Ключковський О. В., Трегубов О. С. Макроекономічні аспекти відновлення функціонування малого та середнього бізнесу в контексті повоєнної відбудови національної економіки України. *Економіка і організація управління*. 2023. Вип. 1. С. 89-98.
15. Момот Т. В., Луб А. І. Вплив на фінансово-економічну безпеку будівельних підприємств мікроекономічних і макроекономічних факторів. *Молодий вчений*. 2020. № 10(2). С. 229-233.
16. Ткач С. В. Теоретичні засади оцінки ризиків у діяльності бізнес-структур. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. Вип. 43. С. 106-113.
17. Алаа Алі Хасан А. Теоретико-методичний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах макроекономічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-52>
18. Чухлата Ж. Г. Макроекономічні аспекти діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_3_90

19. Бокій О. Вплив трендів макроекономічної нестабільності на виробництво продовольства в Україні. *Продовольчі ресурси*. 2021. Вип. 9(17). С 191–203.